

L L E V A N T

DECENARI CATOLIC MALLORQUI

Any XIV Múm 501
ARTA 10 de Juliol de 1930

DEU I PATRIA

PREUS

Artà i comarca, un any	4 ptes.
A fora	id 6
Extranger	id 10

VISIONS DE CATALUNYA

MALLORCA

ARTÀ Y CAPDEPERA

La nostra vinguda a Porto-Cristo fou amb l'intent de visitar les Coves —del Drach, dels Hams i del Pirata—, veritables meravelles subterrànies que no tenen, tal volta parella a tot el món, llevat de les d'Artà, que són les més grans i imponents de Mallorca. Però el cert és que fins al cap de vuit dies del nostre plaent sojorn en aquest Port, tan agradable, no vaig decidir-me a visitar les tals Coves, per tal que no fos dit que aquesta vegada ens en anàvem d'ací sense haver fruit un cop més l'inennarrable espectacle que ofereixen per exemple, l'Escenari de les Fades, l'estany de les Delícies i el fantàstic llac Martel vistos a la llum d'unes bengales de colors.

Us soc franc: no m'abelleixen gaire aqueixes meravelles de l'espeleologia. M'estemordeixen infantilment les seves l'òbregues pregoneses i em repugna el baf llefiscós i combal que un hom ha de respirar tot admirant amb l'ànima opresa els jocs i capricis de les estelagmites i estelagmites, el misteri espaventable de les cambres i passadissos, la gèlida música dels degotalls i la sinistra immobilitat dels

talls d'aigua negra i fada. En això soc com un infant; per a mi com si hi hagués el «papu» allí dintre. Si he de dir la veritat, les úniques coses que sempre m'han fet basarda—tan ridícula com vulgueu, però que em deixa acervellat—han estat els avencs i les coves, els trons, les rates i les aranyes. No puc fer hi més... Mai no he dut cap arma a sobre, i això que he rodolat tot sol per les cinc parts del món; he de afiat serenament tota mena de perills i d'aventures i, sense voler ésser valent, cara a cara no m'ha fet mai por ningú. Per contra estic cert que no m'eizaveraria tant si em calgués afrontar-me amb un lleó afamegat que no pas que em sortís de sobte, un minúscul rató i...

He preferit, doncs, passar a ple aire i a ple sol aquesta bella tongada a Porto-Cristo, vivint com un maori a la vorera de la mar, entre els pins i els tamarells florits de la platja, ara nedant en l'aigua tèbia i blava de la cala resplendent com una carculla de petxina, ara llegint o somiant despert tombat damunt l'àuria franja de sorra que la circumda, ara caçant cranes en

els forats i salinalls de la costa rocosa, ara menjant guisots de peix i llagostes a la brasa, ara remant mar endins o donant la vela al vent a l'hora del ruflet fresc de la marinada, i ara, en caure el capvespre, sortint amb el patró Farruc a pescar déntols i anfosos a la llarga, que és la pesca més emocionant i divertida que us podeu imaginar.

Avui, finalment, devés set hores del matí, ja ens hauríem vist tots mústics i encabits dins aqueixa vermella baluerna del camió del «Llorito», en la qual pensem d'anar a Artà, a Permuta de Betlem, a la platja de Canyamel, a l'Heretat, a les Coves i a cala Ratjada. D'ençà d'abans d'ahir que hem estat esperant que vingués a cercar-nos un auto de Pollensa, el qual fa dies que vaig fer emparaular personalment pel Martí de les Perdus a fi i efecte de fer el viatge tots sols i també més descansats; però veient que l'auto i el Martí trigaven tant a compareixer, el «Llorito» m'ha donat entenent que me n'anés amb ell, ja que em sortiria més a compte i adhuc més còmode i tot.

A dos quarts de nou ja érem a Artà. I aquí ens hem acomiadat del «Llorito», tota vegada que la resta dels passatgers s'ha entestat a voler passar de llarg. Nosaltres en canvi, no tenim cap mena de pressa, i per això hem decidit de romandre un parell de dies a la vila d'Artà, la vista de la qual bé es mereix aquest sojorn i encara moltíssim més. Hem deixat el cotxe, doncs, a la plaça de la font, i alguns passatgers, han tingut la gentilesa d'abastar-nos les maletes, ajudar a baixar la meua esposa i curar dels meus mals mentre abonava al «Llorito» la modesta messió que m'ha demanat en pagament de transportar-nos des de Porto-Cristo fins aquí. El primer que hem fet, després d'esmorzar i aposentar-nos a la fonda, ha estat anar a veure l'església, la silueta de la qual, vista de la plaça estant, dona l'impressió d'ésser un monument molt notable i magnífic. L'església està a mig ai-

re del serrat que fa de suport a la vila, voltada de camps i horts feracíssims; i al cim de tot, com una llanterna d'aram brunyit, hi ha l'oratori de Sant Salvador, al capdamunt d'una ampla i llarguíssima esgraonada que va salvant, bo i formant replans, el tirós pendent de la cònica muntanyola, a l'entorn de la qual s'apinyen les cases i els jardins. Som a la vigília de la Mare de Déu d'Agost... Es clar que el sol estavella, però la calor, tanmateix és ben passadora. De vegades, d'un carrer a l'altre hi ha un fort desnivell, i aleshores us cal agafar unes escaletes de pedra picada amb dibuixos de codolins que us menen, feut z gazaga, al carrer de la part alta. Per bé que això no us cansa, perquè tot sovint us heu d'aturar a contemplar la façana o el pati amb arcades i testos de flors d'una casa senyorial. Altrament, la verascop no para d'anar en doina. Si un reconet és bell, l'altre de més enllà encara el supera; si un detall us emociona, el següent us deixa embadellit. Jo no he vist enlloc un poble tan net i plàcid com aquest d'Artà. Val a dir que tot Mallorca és talment com una tassetta de plata, puix que aquesta gent insular té l'instint de la senyoria i de la pulcritud. Però, Artà, en aquest sentit, és un joell exquisidíssim, amb una claror d'alegria, amb un sol de glòria i amb una aroma de pau i de delícia que us eixamora el cor. Anem pujant a poc a poc.

— Què us canseu? — pregunto de lla en lla als meus marrecs.

— No — fan ells amb un delit encomanadís.

Els agrada aquest poble. Ben cert que ells anyoren la caseta i el port de Pollença, on han fet dia i vida tot l'estiu, lliures i contents com uns moixons del cel. Tanmateix avui no rondinen ni mostren posats d'enuig. De més a més, demà és festa grossa i anirem a dinar a Canyamel, i entrarem a les Coves i seguirem fins a Capdepera, des d'on, si fa bo, veurem Menorca i la magna badia d'Alcúdia i les montanyes d'Albercuix, de Boquer i de Formentor...

— Guaiteu! — els crido en arribar a la placeta de l'oratori de Sant Salvador.

Allà, al nord, una llarga i abrupta cresteria de serres encavallades, transparents com l'ambre i polsoses de sol, retallen el couf de l'horitzó aflamat. Allí hi ha casa i l'encís miraculós d'aquell bocinet de mar pollensina, blava i manyaga que marruca tot l'any al raupeu de la nostra porta... I en pensar en ella, agafo una mà de l'esposa i li dic a pleret, a cau d'orella, tot rioler:

— Em sento «Grabiell»...

L'esposa, entre cofoia i enutjada, m'anava a tussar la cara, però, aleshores les campanes de l'oratori es po-

sen a tocar les batallades de l'oració del migdia que s'han escampat per l'aire embafat de flors amb un deixament de dolçor i de borniassa.

Joan SANTAMARIA

COMENTARIS

Quant anava a l'escola de primeres lletres i a l'Institut vaig estudiar geografia, no molta, però sí la suficient per sebre que les Balears i Canaries són parts integrants d'Espanya i que per tant tan Espanya és, per exemple, S'Arracó com Aranjuez.

Desde el darrer examen de geografia que vaig sufrir han passat ja set anys, pero set anys neurastènics amb mania canviatoria de tal manera que, a una llengua que desde molt enrera l'hi deien castellana are, per força, es diu espanyola; homes qu'eren monàrquics són republicans; altres qu'eren republicans d'idees ho són d'acció, amb una paraula noms d'edificis; de ministeris, de carrers, tot ha canviat de nom o de fets. Per això no em vaig extranyar gaire quant l'altre dia va caure en les meves mans un reglament del Somatenes que a la portada deia: Reglamento orgánico de los Somatenes de España e Islas Baleares y Canarias; porque enseguida vaig pensar que podria ésser molt bé que haguessin canviat la divisió provincial d'Espanya deixant a la part insular independent i que la censura no ho hagués deixat publicar. Està ben vist que a Madrid sobre tot quand se tracta de Mallorca, necessiten qualca llosneta de geografia.

PHILIP PUS

IV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó

PALMA DE MALLORCA

Maig de 1931

BAIX EL PATRONATGE DE LA EXCMA. DIPUTACIÓ DE BALEARS I L'EXCM. AJUNTAMENT DE PALMA

COMITÉ EXECUTIU DEL CONGRÉS

President: Sr. Joan Massanel i Morgues, president de la Excma. Diputació provincial de Balears.

Vice-president primer: Sr. Jaume Suau i Pons, Batle president de l'Excm. Ajuntament de Palma.

Vice president segon: Sr. Faust Morrell i Gual, president de la Societat Arqueològica Luliana.

Vocals: Sr. Josep Ramis d'Ayreflor i Sureda, degà dels corresponents de la Reial Academia de la Història; Sr. Eduard Gómez Ibáñez, Catedràtic de Història de l'Institut Nacional de segona Ensenyança; Sr. Joan Pons i Marqués, Arxiver-Bibliotecari de la Excma. Diputació Provincial; Senyor Francesc Vidal i Sureda, Secretari de la Societat Foment del Turisme.

Secretari: Sr. Elvir Sans i Rosselló, Cap de la Secció provincial de Pressuposts municipals de Balears.

Vice-secretaris: Rvt. Sr. Antoni Pons i Pastor, Pvre., i Sr. Lluis Amorós i Amorós, vocals de la Societat Arqueològica Luliana.

Tresorer comptador: Sr. Vicens Joan i Serra, Tresorer de la Societat Arqueològica Luliana.

En la sessió de clausura de l'últim Congrés, tengut a València pel juliol de 1923, fou pres l'acord que'l pròxim hagués de tenir lloc en la nostra ciutat.

Al constituir-se per donar compliment a la seva honrosa comesa, la Comissió organitzadora del IV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, celebrador a Palma de Mallorca pel maig de 1931, creu innecessari de cridar l'atenció sobre l'interès d'aquesta reunió, a la que es comp'au en cridar a tots els conteadors de les ciències històriques en les seves distintes branques, perquè tots contribueixin al major èxit de la assemblea i a l'avançament dels fins que aquesta es proposa.

Correspon al nostre Congrés, quart de la sèrie, seguint al pas dels anys els fets històrics, d'estudiar—amb tot el compromís de Casp, que quedà fora de la assemblea anterior,—l'àrea històrica que va des de l'elecció de Ferran d'Antequera (1412) a la mort de Ferran el Catòlic (1516). Pràcticament doncs, tot el s. XV, temps de tanta transcendència per la transformació dels estaments i les trasmutacions econòmico socials que'l feren particularment mogut i fecund en sanguinàries convulsions sovint, com a la nostra mateixa illa.

Sembla li, d'altra banda, inútil a aquesta Comissió aprofitar l'ocasió d'enviar, juntament amb la present lletra de convit, les condicions i reglament de la reunió, per posar una vegada més de relleu la importància i la necessitat cultural i general dels estudis d'història. Si aquesta ha d'ésser, d'acord amb la seva clàssica escendència llum de la veritat i mestra de la vida, i si el seu coneixement ha de tenir la part que li correspon en el

govern dels homes, qui no podrien defugir les ensenyances de l'experiència, importa això més que mai en èpoques transició com sembla ésser la nostra; períodes àlgids de l'incessant procés evolutiu de la humanitat, en que es veuen posats en entredit—no ja sols en el camp purament especulatiu de les noves ideologies, sinó amb despiadada franquesa en les vies del fet,—idees de govern i de civilització que han estat a l'arrel de llargues i estables èpoques passades.

I al marge encara d'aquest interès general, en un altre aspecte més acostat, s'atreveix a posar aquesta Comissió l'esperança a l'altura del seu desig, en punt a transcendència i possibles beneficis del futur Congrés. I és no menys que en voler-lo com a punt de partida per a la iniciació d'un reneixament dels estudis històrics a la nostra terra, on el conreu obscur i ben sovint ingrat de tals disciplines decau visiblement als nostres ulls, mancat d'estímul, de protecció i d'ambient. Cosa doblement de lamentar, per quant podem ostentar una tradició—no trencada encara avui malgrat tot,—de doctes i erudits treballadors de la història local, escola o més aviat família de investigadors pacients que han poblat per temps el silenci dels nostres arxius, i que presideix l'ombra il·lustre, gloriosa fins en més llunyanes fronteres, del nostre Quadradó.

Per a tot demana, doncs, i a tots un esforç aquesta comissió organitzadora. Als de fora ca-a, amb el seu concurs i assistència, l'oreig que ve dels grans centres d'estudi i els mètodes científics moderns. Als nostres, una intensificació palesa del treball, perquè l'èxit del Congrés, patrocinat des d'ara per les corporacions oficials, sigui patent als ulls de tots; i tot plegat, qualque cosa més que una efemèride vulgar en la no massa abundosa vida cultural de la nostra ciutat.

VIDA SPORTIVA

CICLISME

De bell nou ha triomfat en terres valencianes, el nostre corredor Bartomeu Flaquer, essent aquesta vegada el seu triomf per tot carrer brillant, donat que d'ell n'hau sortit mal parats dos "astres" del ciclisme nacional: Llorenç, ex-campió de velocitat d'Espanya i Ibàñez que ho és actualment de València.

Per havernos d'adaptar a la falta d'espai que patim, anunciarem solsament el resultat de les carreres, deixant els comentaris a disposició del lector, que, no dubtam, l'hi dedicarà del tot favorable.

El disapte dia 28 en el Velòdrom de Poble Llarga tengué lloc una reunió ciclista nocturna, consistint en una Americana de dues hores i altres carreres de manco interès, obtinguent s'equip Nicolau-Flaquer el primer puesto per una gran ventatja de punts demunt als altres equips, integrats per notables corredors.

El dia següent, 29, al capvespre a una carrera de velocitat per eliminatòries, quedaren finalistes en Nicolau, Flaquer i en Rodríguez, essent eliminats n'Ibàñez, Puchades, Furió, etc. entrant a la meta en Nicolau seguit d'en Flaquer i des Rodríguez en segon i tercer lloc respectivament.

A una carrera individual se clasificaren per aquest ordre: 1 Nicolau, 2 Ibàñez, 3 Flaquer.

El diumenge avant passat, dia 6 a una Americana de 3 hores fou també la victòria per l'equip Nicolau Flaquer, una victòria brillantíssima per motius diferents, éssent uns dels principals la potència dels seus contrincants que ho eren en Llorenç, n'Ibàñez, Puchades, figures tots ells que gossen de renom en el món ciclista; i un altre de no manco relleu com es haver triomfat, no tan sols per el màxim de puntuació sinó que també per haver arribat a la meta, amb volta de ventatja als demés equips.

Son totes aquestes actuacions del nostre corredor, notes brillants que un des a -es que ja té a son compte, formen un conjunt d'història que va prenguent forma de primera figura que aconseguirà ben prest, seguint per aquest camí ja comensat.

DE SON SERVERA

El passat dia 2, poc temps després d'haver arribat de Ciutat on havia sufrida una operació en la clínica del Dr. Planas, morí voltat de la seva família el bon amic Juan Servera Sard, el qual, durant molts anys havia estat corresponsal d'aquest decenari.

Haguent estada curta la malaltia, per lo qual el poble apenas tengué temps d'informar-se, produí general sorpresa la seua mort.

Per les seues dots especials de bondat i amor al treball, se distingia del jovent d'avui en dia, sempre procurava estar ocupat en alguna cosa i el seu caràcter el dugué a ocupar ja de molt jove el càrrec de Secretari de la Congregació Mariana i Director de la seua Secció de Declamació.

El primer de febrer del 24, deixà els càrrecs que ocupava en la nostra vila, per haver-se d'incorporar a files. Mort

aviat fou objecte de distincions per el Capità General de la regió, el qual el nomenà per diferents càrrecs; en setembre del mateix any fou traslladat a Larache on acabà el servei, éssent estimat de tots els seus companys.

Durant les temporades hivernals com aficionat que era a la música, se dedicava al ensenyament amb instruments de corda.

Humil, admatent i estimat de tot hom, deixa a sa família en el major desconsol compartit per els seus nombrosos amics, els quals així ho demostraren acompanyant al enterro i funerals celebrats en aquesta Parròquia.

Al Cel sia el bon amic i rebí la seua família d'una manera especial el seu pare Antoni Servera Serra, germans Antoni i Bernadina i també la seua promesa Catalina Lliteras la més sincera expressió de la nostra condelença.

DE CA NOSTRA

—A la clínica del Dr. Sacanell a Barcelona va ésser operat el passat dia 4, amb èxit falaguer, el nostre bon amic Antoni Genovard de Son Terrassa.

—Hem tengué la satisfacció de saludar al nostre bon amic Miquel Joy Pastor, segon Contramestre del submarí B-5, el qual, procedent de Cartagena ha vengut per passar una mesada amb la seua mare Dona Maria.

—Ha sortit per Barcelona amb objecte de passar uns quants dies amb els seus familiars, la senyora Dolors Belí de Sanxo. Felic viatge.

—Dia 7 prop passat, tenguérem el gust de saludar el propietari de l'*Impremta Nova* de Sóller, el qual acompanyat de sa família, fou a la nostra vila amb objecte de visitar les bel·leses de la nostra contrada.

—A Son Servera va morir el passat dia 2, el bon amic i ex-corresponsal d'aquest decenari en Joan Servera Sard. La mort tronxa la seva vida en els millors anys, quan tot semblava somriurer-li.

LLEVANT s'associa al dol del seu pare, germans i família. Rebin tots els el nostre més sentit condol.

—Avui és esperat, procedent de la província de València, el nostre corredor ciclista Bartomeu Flaquer (a) Forn, que tants brillants victòries ha obtingudes en els velòdroms de la mateixa, deixant a bona altura, el seu nom, en les primeres lluites en terres estranyes, per lo qual el felicitem corralment, tot desitjant-li nous èxits en ses futures actuacions.

"La Princesa que tenia el rellotge aturat"

de J. Sureda Blanes acaba de sortir. De vende en totes les llibreries

Royal Fruit

Beguda exquisita, elaborada amb extracte de fruites. Provaule, és deliciosa.

GASSEUSES Y SIFONS

Fabricant:

M. MUNTANER FLAQUER

Fàbrica i despaig:

P. DES MARXANDO. Artà

No descurieu de visitar la nostra casa

En ella hi trobareu tot lo necessari per satisfer el gust més refinat.

Se serveixen LUNCHS amb
prontut i perfecció

GRAN COLMADO

L'ESPERANÇA

P. DEL MARXANDO 3.- ARTA

JAUME PICO

(A) ROTCHET

té una Agència entre Artà, Palma i Capdepera i l'heura cada dia. Serveix amb prontutut i seguredat tota classe d'encàrreg.

Direcció a Palma: Huriua 38.

Artà: Palma n.º 3.

Automòvils de Hoguer

DELS GERMANS

SARD(a) TERRES

Tenen servici combinat amb el

Perrocarril.

Excursions a Ses Coves, Calatrata i demés punts de Mallorca a preus convenguts.

Carré A. Blanes, n.º 41. ARTA.

Panaderia "VICTORIA"

(ES FORN NOU

de Bartomeu Esteva

HERNANDEZ de Miguel Roca Castelli

A sa botiga hi trobareu sempre: pan, paneta, galletes, bescurts, rolls, i tota classe de pasticeria.

Se serveix a domicili.

Netedat, prontut i economia

C. de Palma 3 bis. ARTA

NAUMAN

MAQUINAS PARA
COSER Y BORDAR

Es la fábrica para dichas máquinas mas grande del continente.

(MARCA ALEMANA)

Depositorio exclusivo en ARTA

CAN GANANSI

ALMACENES MATONS

— DE —

RAFAEL FELIU BLANES

C. DE JAIME II NÚM 39 A 149

Palma de Mallorca

Sastreia para Señora y Caballero
Artículos y novedades para vestir
de todas clases.

GRANJA BARCINO

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM
DE RAÇA, GUNIS, COLOMS,
ALIMENTS ESPECIALS PER
POLLS, I Ponedores, INCUBADORES;
ANELLES, PLANS I CONSULTES.

CONSELL - MALLORCA

AGENCIA DE ARTA A PALMA Y

— VICERESA DE —

ANTONI GILI (a) Comuna

SERVIC I DIARI EN PRONTUTUT I

ECONOMIA DE PREUS

ENCARREGS A DOMICILI

DIRECCIO:

Palma -- Ranch de S'oli, 24

Artà--Can Comuna Centio

Panaderia Moderna

DE

JUAN MATEMALES

Diariament elabora: pa, panels i pastes de totes classes.

BON SERVICI, NETEDAT I

ECONOMIA

Carré del Sol, 2. Artà

Rafel Sastre (a) Vergé

PINTOR

Ofereix els seus servicis

Especialitat en automòvils

i carretons

reproduccions i retrats

C. de la Sombra-ARTA

Gran GARAI X GERMANS SARD

AUTOS DE LLOGUER DISPONIBLES A TOTA HORA

C. ANTONI BLANES, 41. -- ARTA

FONDA

"LAS PALMERAS"

PLAZA MAJOR, 20 i 21 (PALMA)

NOVA DIRECCIO

A CARREC D'EN

Juan Bauzá Pou

Servici esmerat i econòmic—
Menú exquisit i abundant—
Habitacions netes i ventilades.

FABRICA DE FIDEUS

i tota classe de pastes alimenticies d'en

NICOLAU CARRIO

Carré de Palma, n.º 48

Preus sens competència